

## TUUSNIEMEN KUNNAN ARVIOINTIKERTOMUS 2023

### VALTUUSTON ASETTAMIEN TOIMINNALLISTEN JA TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

## Sisällys

1. Puheenjohtajan katsaus
2. Tarkastuslautakunta
  - 2.1 Tarkastuslautakunnan tehtävät
  - 2.2 Tarkastuslautakunnan kokoonpano
  - 2.3 Tilintarkastaja
  - 2.4 Tarkastuslautakunnan toiminta
3. Vuoden 2022 arviointikertomuksen käsittely
4. Kunnan talouden arviointi
  - 4.1 Taloudellisten tavoitteiden arviointi
  - 4.2 Talousarvio 2023 ja sitovuustasot
  - 4.3 Investoinnit
  - 4.4 Lainat
5. Kuntakonsernille asetettujen tavoitteiden toteutuminen
6. Kunnalle asetettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen vuonna 2023
  - 6.1 Keskusvaalilautakunta
  - 6.2 Tarkastuslautakunta
  - 6.3 Kunnanhallitus
  - 6.4 Elinkeino- ja kehittämispalvelut
  - 6.5 Ateriapalvelut
  - 6.6 Muu yleis- ja keskushallinto
  - 6.7 Hyvinvointi
  - 6.8 Sivistyslautakunta
  - 6.9 Tekninen lautakunta
7. Strategisten tavoitteiden toteutuminen
8. Muut havainnot ja arviot

## 1. Puheenjohtajan katsaus

Valtuustokauden kolmas vuosi tarkastuslautakunnan puheenjohtajana on pian ohi.

Vuosi 2023 sujui havaintoni mukaan toiminnallisesti tyydyttävästi, taloudellisesti kuitenkin heikosti.

Rakennustarkastajaamme siteeraten: ”Hyvin mennee rahhoo, huonosti tulloo..,”

Pohdin, haasteita on, mitkä ovat ne keinot ja toimenpiteet, joilla noihin haasteisiin voidaan vastata.

Tilinpäätös ei ole kuitenkaan vertailukelpoinen johtuen siitä että sosiaali- ja terveystoimi sekä palo- ja pelastustoimi siirtyivät hyvinvointialueenasattaviksi 1.1.2024 alkaen.

Varsinaisesti havaintomme tulevat esille yhteisesti laatimastamme arviointikertomuksesta (viite).

Lausun kiitokset kunnan johtoryhmälle sekä lausun kiitokset koko kunnan henkilökunnalle hyvästä yhteistyöstä kertomusvuodesta 2023. Kiitos asioiden valmistelusta tarkastajillemme Timo Nuutiselle ja Jarmo Heikkiselle, Joista Timo on toiminut pääasiallisesti kokousten sihteerinä.

Toivotan kaikille hyvää ja aurinkoista kesää.

Tuusniemi 22.5.2024

Terttu Kolari

Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

## 2.1 Tarkastuslautakunnan tehtävät

Lautakunnan tehtävänä on kuntalain 121§:n mukaan:

- 1) valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- 2) arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;
- 4) huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- 5) valvoa 84§:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi;
- 6) valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi

Tarkastussäännön 4§:n mukaan lautakunnan on:

- Seurattava tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista sekä muutoinkin seurattava tilintarkastajan tehtävien suorittamista ja tehtävä tarpeen mukaan esityksiä tarkastuksen kehittämiseksi
- Tehdä tarvittaessa aloitteita ja esityksiä tilintarkastuksen kehittämiseksi
- pitää huolta valvonnan kokonaisuudesta ja koordinoida ulkoisen ja sisäisen valvonnan toimintoja.

## 2.2 Tarkastuslautakunnan kokoonpano

Valtuusto on valinnut tarkastuslautakunnan 16.8.2021 kaudelle 2021-2025, jonka kokoonpano on ollut tarkastusvuonna 2023 seuraava:

Puheenjohtaja	Terttu Kolari	vj Martti Kähkönen
Varapuheenjohtaja	Auvo Hirvonen	vj Juha Immonen
Jäsen	Hannu Hyvärinen	vj Marja Sutinen

Tarkastuslautakunta toteaa, ettei arviointikertomuksen laatimiseen osallistuneilla lautakunnan jäsenillä ole esteellisyyksiä kunnan toiminnan arviointiin liittyen. Varapuheenjohtaja Auvo Hirvonen on hallituksen jäsen kunnan tytäryhtiö Tuusniemen Virastotalo Oy:ssä, joten hän ei ole osallistunut ko. yhtiötä koskeviin arviointeihin.

Kuntalain 121§:n mukaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan on oltava valtuutettuja. Lautakunnan teknisen sihteerin tehtäviä ovat hoitaneet toimistosihteerit Eeva Mäkinen ja hallintojohtaja Sirpa Hartojoki.

### 2.3 Tilintarkastaja

Valtuusto on valinnut 29.11.2021 §90 Tuusniemen kunnan vuosien 2022-2025 tilintarkastajaksi tarkastusyhteisö Itä-Suomen Tilintarkastus Oy:n. Sen nimeämänä tilintarkastajana on toiminut JHT, HT Timo Nuutinen, joka on samalla toiminut tarkastuslautakunnan sihteerinä.

### 2.4 Tarkastuslautakunnan toiminta

Tarkastuslautakunta on sopinut tehtävänjaosta ja seurattavista lautakunnista 22.11.2022 §54. Tehtävänjaon mukaisesti kunnanhallitusta on seurannut Terttu Kolari, sivistyslautakuntaa Auvo Hirvonen ja teknistä lautakuntaa Hannu Hyvärinen. Lautakunnan jäsenet ovat seuranneet lautakuntien ja hallintokuntien toimintaa tutustumalla lautakuntien pöytäkirjoihin.

Tarkastuslautakunta on kokoontunut seuraavasti arviointivuonna

18.1.2023, 16.2.2023, 15.3.2023, 12.4.2023, 4.5.2023, 23.5.2023,

7.6.2023, jolloin on päätetty vuoden 2022 arviointi ja jätetty arviointikertomus valtuustolle,

14.9.2023, 26.10.2023, 29.11.2023

Tarkastuslautakunta on kokoontunut vuoden 2024 aikana vuoden 2023 tarkastuksen ja valvonnan osalta seuraavasti

11.1.2024, 20.2.2024, 19.3.2024, 9.4.2024, 23.4.2024, 14.5.2024, 22.5.2024.

Tarkastuslautakunta on kokoontunut 9.4.2024, 23.4.2024 sekä 14.5.2024 laatimaan vuoden 2023 arviointikertomusta.

Tarkastuslautakunta on kuullut kokouksissaan seuraavia henkilöitä vuoden 2023 arvioimiseksi:

Tuusniemen Teollisuus Oy:n toimitusjohtaja 26.10.2023, 19.3.2024 Ajankohtaiset asiat

Kunnanjohtaja 16.2.2023: hallinnon ja talouden ajankohtaiset asiat

Rehtori 12.4.2023, 26.10.2023, 202.2023: Rehtorin vastuualueeseen kuuluvat asiat, varhaiskasvatus

Tekninen johtaja 18.1.2023 ja 4.5.2023 Teknisen johtajan vastuualueeseen kuuluvat asiat

Kunnanhallituksen puheenjohtajat 16.2.2023, 11.01.2024: ajankohtaiset asiat

Valtuuston puheenjohtaja 16.2.2023: ajankohtaiset asiat

Kunnanjohtaja 16.2.2023, 14.9.2023: omistajaohjaus ja konsernivalvonta, ajankohtaiset asiat, 2022 tilinpäätös, 20.2.2024 vuoden 2023 toteutuminen, alustava tilinpäätös 2023 ja 2024 alkanut vuosi.

Kiinteistö Oy Tuusniemen Turulan toimitusjohtaja ja hallituksen puheenjohtaja 15.3.2023, 19.3.2024: tilinpäätös ja ajankohtaiset asiat

Kunnanjohtaja ja hallintojohtaja 15.3.2023, 29.11.2023: Tilinpäätös 2022 ja ajankohtaiset asiat

Valtuuston puheenjohtaja 15.3.2023: ajankohtaiset asiat

Rehtori 12.4.2023: Tilinpäätös 2022 ja tavoitteiden toteumat

Vs. tekninen johtaja 4.5.2023: Tilinpäätös ja tavoitteiden toteumat

Vapaa-aikasihteeri 4.5.2023: vuoden 2022 tilinpäätös, tavoitteiden toteumat ja muut ajankohtaiset asiat

Henkilöstön edustajat 4.5.2023: Vuosi 2022 ja muut ajankohtaiset asiat

Tuusniemen kehittämissäätiön toimitusjohtaja 23.5.2023: vuoden 2022 tilinpäätös, säätiön toiminta 2022 ja ajankohtaiset asiat 2023.

23.4.2024: vuoden 2023 tilinpäätös, säätiön toiminta 2023 ja ajankohtaiset asiat 2024.

Varhaiskasvatusjohtaja 26.10.2023, 202.2023: Varhaiskasvatus Tuusniemellä, ajankohtaiset asiat 2023 sekä tavoitteet ja toteumat.

tekninen johtaja ja rakennustarkastaja 29.11.2023

Kunnan valtuuston puheenjohtajat 11.01.2023 ajankohtaiset asiat 2023 ja vuosi 2024

Tuusniemen Virastotalo Oy:n toimitusjohtaja ja hallituksen puheenjohtaja 19.3.2024: tavoitteet, toteuma 2023 ja ajankohtaiset asiat

Tarkastuslautakunnan arvioinnin perustana ovat olleet kunnanvaltuuston vuoden 2023 talousarviossa ja taloussuunnitelmassa hyväksymät toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sekä kunnanhallituksen 27.3.2024 (59§) hyväksymä vuoden 2023 tilinpäätös.

Tuusniemen kunnan Kuntastrategia vuosille 2019-2026 on hyväksytty kunnanvaltuustossa 17.9.2018 § 29.

### 3 VUODEN 2022 ARVIOINTIKERTOMUKSEN KÄSITTELY

Kunnanvaltuusto on kokouksessaan 6.11.2023 hyväksynyt kunnanhallituksen antaman selvityksen kunnanvaltuustolle vuoden 2022 arviointikertomuksen kysymyksistä. Tarkastuslautakunnalla ei ole huomauttamista saatuihin vastauksiin.

### 4 KUNNAN TALOUDEN ARVIOINTI

#### 4.1 Taloudellisten tavoitteiden arviointi

- Kuluneena vuonna vuosikate oli -274 t. euroa (+743 tuhatta euroa v 2022) ja alijäämäpoistojen jälkeen -1203 t. euroa (-244 t€). Alijäämä tilinpäätössiirtojen jälkeen oli -1091 t. euroa, vuonna 2022 (-133 t€). Kunnan verotulojen kertymä oli 5,349 milj. euroa (9,047 milj. euroa), kun talousarviossa verotulot olivat 5,330 milj. euroa. Valtionosuuksien toteuma oli -83 t. euroa, kun ne olivat edellisvuonna 11,144 milj. euroa. Talousarviossa valtionosuudet olivat -150 t€ euroa.

Terveessä kuntataloudessa vuosikatteen tulee olla suurempi kuin poistot ja lainojen lyhennykset. Vuonna 2023 tämä ei toteutunut eikä myöskään 2022.

## Pohjois-Savon kuntien tilinpäätökset v. 2023 (1 000 €) 1/7 (ml. liikelaitokset) (tiedot sisältävät vain ulkoiset menot ja tulot)

Kunta	Väestö 31.12.2022	Toiminta - tulot <sup>1)</sup>	Valmistus omaan käyttöön	Toiminta - menot	Henkilöstö- menot	Palvelujen ostot	Toiminta - kate	Verotulot yhteensä	Kunnallis- vero	Kiinteistö- vero	Yhteisö- vero	Valtion- osuudet <sup>2)</sup>	Käyttötulot yhteensä <sup>3)</sup>
Iisalmi	20 801	41 517	14	94 707	52 562	25 069	53 190	44 896	33 351	5 892	5 653	23 274	109 687
Joroinen	4 540	3 726	0	14 728	8 515	3 274	11 002	10 616	7 985	1 227	1 405	2 635	16 977
Kaavi	2 689	1 890	0	8 375	3 358	3 577	6 485	6 266	3 823	1 259	1 184	275	8 431
Keitele	2 029	2 023	0	7 572	3 201	3 682	5 549	4 841	2 752	603	1 486	628	7 492
Kiuruvesi	7 597	6 879	39	22 225	14 097	8 128	20 957	14 759	11 276	1 608	1 875	9 840	31 478
Kuopio	122 594	112 405	880	408 696	199 127	138 350	296 291	308 069	227 779	50 445	29 844	40 061	460 535
Lapinlahti	9 099	6 578	0	28 402	15 718	7 607	21 824	18 047	14 000	2 309	1 738	7 863	32 488
Leppävirta	9 177	8 296	0	29 048	15 669	7 734	20 753	21 323	15 756	2 936	2 631	5 455	35 074
Pielavesi	4 140	4 318	0	16 097	8 029	5 086	11 779	8 128	5 457	1 227	1 443	5 460	17 906
Rautalampi	2 964	2 673	0	11 627	6 206	3 204	8 954	7 127	5 069	1 320	737	1 971	11 771
Rautavaara	1 477	2 772	0	6 977	3 470	2 271	4 204	3 770	1 999	486	1 285	928	7 470
Siiinjärvi	21 232	15 909	111	78 397	42 207	17 835	62 489	59 031	46 101	6 767	6 163	11 096	86 035
Sonkajärvi	3 672	3 695	18	14 151	7 077	7 074	10 455	8 100	5 261	1 035	1 804	4 462	16 257
Suonenjoki	6 763	6 103	90	24 947	13 408	6 270	18 844	15 869	11 263	2 006	2 600	5 171	27 143
Tervo	1 441	2 587	0	6 336	2 609	2 196	3 749	3 013	1 997	605	411	530	6 130
Tuusniemi	2 394	3 205	19	8 878	4 333	3 005	5 673	5 349	3 573	1 022	753	-83	8 471
Varkaus	19 759	17 608	875	66 226	30 766	21 867	48 619	47 563	35 914	7 228	4 420	7 496	72 667
Vesanto	1 894	2 779	0	8 833	3 582	3 678	6 054	4 025	2 704	797	524	2 774	9 578
Vieremä	3 427	1 819	0	12 359	6 841	3 387	10 540	9 133	5 320	1 086	2 727	4 132	15 084
<b>Pohjois-Savo</b>	<b>247 689</b>	<b>246 781</b>	<b>2 046</b>	<b>868 581</b>	<b>440 775</b>	<b>273 294</b>	<b>627 411</b>	<b>599 924</b>	<b>441 380</b>	<b>89 858</b>	<b>68 684</b>	<b>133 969</b>	<b>980 674</b>

Lähde: Väestö: Tilastokeskus; muut tiedot: Kysely Pohjois-Savon kunnille maalisk. -huhtikuun 2024  
1) Ml. valmistus omaan käyttöön 2) Sis. verotulot mukaan 3) Toimintatulot + verotulot + valtionosuudet

Pohjois-Savon liitto

## Pohjois-Savon kuntien tilinpäätökset v. 2023 (1 000 € ja €/as.) 5/7 (ml. liikelaitokset) (tiedot sisältävät vain ulkoiset menot ja tulot)

Kunta	Väestö 31.12.2022	Vuosikate	Vuosikate €/as.	Suunnit. mukaiset poistot ja arvonn- alentumiset	Suunnit. mukaiset poistot ja arvonn- alentumiset €/as.	Tilikauden tulos	Tilikauden tulos €/as.	Tilikauden yli-/alijäämä	Tilikauden yli-/alijäämä €/as.	Vuosikate % poistoista	Tulovero- prosentti 2023	Efektiivinen veroaste v. 2023 <sup>1)</sup>
Iisalmi	20 801	14 956	719	9 920	477	5 036	242	5 593	269	151%	7,86	5,74
Joroinen	4 540	2 233	492	1 738	383	305	67	345	76	128%	8,61	6,11
Kaavi	2 689	6	2	703	261	-697	-259	-687	-255	1%	9,36	5,98
Keitele	2 029	-50	-25	716	353	-765	-377	-765	-377	-7%	7,86	5,28
Kiuruvesi	7 597	4 474	589	3 925	517	550	72	567	75	114%	9,11	6,06
Kuopio	122 594	56 665	462	54 381	444	2 283	19	2 330	19	104%	8,11	6,14
Lapinlahti	9 099	4 555	501	3 383	372	1 172	129	1 172	129	135%	8,61	5,92
Leppävirta	9 177	7 141	778	3 717	405	3 424	373	300	33	192%	8,36	5,96
Pielavesi	4 140	2 515	607	1 688	408	827	200	27	7	149%	9,11	5,83
Rautalampi	2 964	392	132	1 109	374	-717	-242	-717	-242	35%	9,86	6,65
Rautavaara	1 477	664	450	737	499	-73	-49	-73	-49	90%	9,36	5,62
Siilinjärvi	21 232	8 111	382	8 561	403	-449	-21	-434	-20	95%	9,36	7,14
Sonkajärvi	3 672	2 685	731	1 227	334	1 459	397	922	251	219%	8,61	5,63
Suonenjoki	6 763	2 748	406	2 860	423	25	4	25	4	96%	9,11	6,29
Tervo	1 441	227	158	297	206	-70	-49	-62	-43	76%	8,86	5,63
Tuusniemi	2 394	-274	-114	929	388	-1 203	-503	-1 092	-456	-29%	9,36	6,04
Varkaus	19 759	8 311	421	7 632	386	679	34	29	1	109%	8,36	6,21
Vesanto	1 894	942	497	912	482	30	16	30	16	103%	9,11	5,72
Vieremä	3 427	3 122	911	1 108	323	2 015	588	1 245	363	282%	8,36	5,74
<b>Pohjois-Savo</b>	<b>247 689</b>	<b>119 423</b>	<b>482</b>	<b>105 543</b>	<b>426</b>	<b>13 831</b>	<b>56</b>	<b>8 755</b>	<b>35</b>	<b>113%</b>	<b>8,38</b>	

Lähde: Väestö: Tilastokeskus; muut tiedot: Kysely Pohjois-Savon kunnille maaliskuuhun 2024  
1) Efektiivinen veroaste ilmoittaa maksuunpannun kunnallisveron suhteen ansiotuloihin.

Pohjois-Savon liitto

## Pohjois-Savon kuntien tilinpäätökset v. 2023/Konsernit (ml. liikelaitokset) (tiedot sisältävät vain ulkoiset menot ja tulot)

Kunta	Väestö 31.12.2022	Konsernin vuosikate 1 000 €	Konsernin vuosikate €/as.	Konsernin lainakanta 1 000 €	Konsernin lainakanta €/as.	Konsernin lainat ja vuokratavut 1 000 €	Konsernin lainat ja vuokratavut €/as.	Konsernin suhteellinen velkaantuneisuusaste (%)	Konsernin kertynyt yli-/alijäämä 1 000 €	Konsernin kertynyt yli-/alijäämä €/as.
Iisalmi	20 801	18 959	911	107 498	5 168	128 595	6 182	96%	58 771	2 825
Joroinen	4 540	2 358	519	22 319	4 916	22 503	4 957	134%	3 367	742
Kaavi	2 689	282	105	11 093	4 125	11 247	4 183	138%	1 103	410
Keitele	2 029	118	58	10 169	5 012	10 526	5 188	140%	-848	-418
Kiuruvesi	7 597	5 447	717	30 968	4 076	34 707	4 569	92%	10 101	1 330
Kuopio	122 594	145 868	1 190	924 004	7 537	1 085 022	8 851	131%	142 082	1 159
Lapinlahti	9 099									
Leppävirta	9 177	8 369	912	15 746	1 716	27 085	2 951	52%	6 686	729
Pielavesi	4 140	2 466	596	11 669	2 819	15 198	3 671	68%	6 766	1 634
Rautalampi	2 964									
Rautavaara	1 477	837	567	6 536	4 425	6 690	4 529	91%	6 950	4 705
Siilinjärvi	21 232	9 808	462	119 959	5 650	158 970	7 487	141%	-708	-33
Sonkajärvi	3 672	3 190	869	10 169	2 769	10 553	2 874	65%	12 815	3 490
Suonenjoki	6 763	4 560	674	33 843	5 004	40 323	5 962	115%	7 677	1 135
Tervo	1 441	786	545	5 223	3 625	8 097	5 619	115%	1 018	706
Tuusniemi	2 394	-199	-83	4 360	1 821	4 521	1 888	62%	832	348
Varkaus	19 759	17 515	886	187 376	9 483	231 200	11 701	158%	44 471	2 251
Vesanto	1 894	1 353	714	8 881	4 689	14 744	7 785	91%	2 356	1 244
Vieremä	3 427	4 830	1 409	19 470	5 681	19 703	5 749	111%	22 409	6 539
<b>Pohjois-Savo</b>	<b>247 689</b>	<b>226 547</b>	<b>961</b>	<b>1 529 283</b>	<b>6 490</b>	<b>1 829 684</b>	<b>7 765</b>		<b>325 848</b>	<b>1 383</b>

HUOM! Koostuu puuttuu Lapinlahden ja Rautalammin kuntien konsernitiedot. Konsernitietojen väestösuhteus (€/as.) on tehty  
Lähde: Väestö: Tilastokeskus; muut tiedot: Kysely Pohjois-Savon kunnille maaliskuuhun 2024

Pohjois-Savon maakunnan tasolle ilman Lapinlahden ja Rautalammin väkilukua.

Pohjois-Savon liitto

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota, että vertailutietojen perusteella Tuusniemen kunnan taloudellinen liikkumavara verrattuna muihin Pohjois-Savon kuntiin on hyvin rajallinen.

## 4.2 Talousarvio 2023 ja sitovuustasot

Vuoden 2023 talousarvio on hyväksytty valtuustossa 28.11.2022.

### Sitovuustasot:

Talousarvion taulukossa 4 ”Määrärahojen ja tuloarvioiden yhteenvetolaskelma” on esitetty käyttötalouden, investointien ja rahoitusosan sitovuustasot. Toimialoille asetetut sitovat tavoitteet, mittarit ja tavoitetasot on esitetty toimialakohtaisissa talousarvioesityksissä.

### Käyttötalousoisa:

Käyttötalousoisassa toimialojen sitovuustasona on bruttomääräraha eli toimintatuotot ja toimintakulut ilman arvonlisäveroa. Ateriapalvelut ja vesihuolto ovat nettositovia. Investointiosassa investointimenot yli 150 t€ hankkeissa ovat sitovia hankekohtaisesti. Alle 150 t€ hankkeet ovat sitovia bruttona tase-erittäin.

### Tuloslaskelmaosa:

Tuloslaskelma on valtuustoon nähden sitova verotulojen, valtionosuuksien, rahoituskulujen ja -tuottojen, satunnaisten erien ja tilinpäätössiirtojen osalta.

Rahoituslaskelma on sitova antolainauksen muutosten, lainakannan muutosten ja oman pääoman muutosten osalta. Rahoituksen tunnuslukujen osalta valtuustoon sitovia eriä ovat toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ja lainanhoitokate.

## 4.3 Investoinnit

Vuoden 2023 investointikulut ovat olleet yhteensä:

		Talousarviopoikkeama
Kulut	-648.055 euroa	105.945 euroa (alitusta)
Tuotot	96.915 euroa	- 106.085 euroa (alitusta)
netto	-551.140 euroa	-140 euroa (ylitystä)

Investoinnit ovat pysyneet hyvin talousarvion mukaisina.

Investoinneissa ei ole olennaisia talousarviopoikkeamia ylitysten osalta.

#### 4.4 Lainat

Vuoden 2023 lopussa lainaa oli 3,725 milj. euroa (3,175 milj. euroa edellisenä vuonna) eli pitkäaikainen lainamäärä on kasvanut vuoden 2023 aikana. Korkotaso on normalisoitunut vuoden 2022 epätavallisen alhaisesta tasosta, mikä on lisännyt lainanhoitokuluja. Konsernissa lainakanta oli vuodenvaihteessa 4,360 milj. euroa (edellisvuosi 10,848 milj. euroa).

Tarkastuslautakunta toteaa, että vaikka lainamäärä ja lainanhoitokulut ovat vuonna 2023 olleet kohtuullisia, korkotason nousu ja mahdollisten investointien rahoitus tulevaisuudessa heikentävät tilannetta merkittävästi.

Kunnan taseen ja konsernitaseen tunnuslukujen perusteella Tuusniemi on maakunnan parhaimmistoa, johtuen alhaisesta velkamäärästä per asukas. Tulee kuitenkin huomioida että kunnan vuosikate on negatiivinen, kuten on ollut jo useita vuosia. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota kunnan taseessa olevien omaisuuserien arvostukseen, ovatko ne kaikilta osin nykyistä tai tulevaa tilannetta vastaavia (esim. rakennusten arvot, omistettujen osakkeiden arvot) ja millainen vaikutus niiden mahdollisilla alaskirjauksilla on kunnan talouteen.

*Millainen vaikutus hyvinvointialueelle siirtymisellä on kunnan omistamiin rakennuksiin/ niiden käyttöön, millaiset mahdollisuudet kunnalla tehdä tarvittavia investointeja/ remonteja?*

Taseen keskeiset tunnusluvut:

	2023	2022
omavaraisuusaste	69,7%	71,7%
lainakanta/asukas	1.610€	1.326€
lainat ja vastuut 31.12.2023 1000€	3.771€	3.188€

Konserni	2023	2022
omavaraisuus	62,1%	45,7%
konsernilainat/asukas	1.885€	4.529€
konsernilainat ja vuokravastuut/asukas	1.995€	4.855€

## 5 KUNTAKONSERNILLE ASETETTUIJEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Konsernille talousarviossa 2023 asetetut tavoitteet ovat toteutuneet seuraavasti:

Asetettu tavoite:	toteuma
Konsernin toimintatulot toimintamenoista, %: vähintään 20%	37,8%
Konsernin vuosikate poistoista, %: vähintään 100%	-17,9%
Konsernin omavaraisuusaste, %: vähintään 70%	62,1%
Konsernin laina €/asukas: alle 4500€	1.885€

Tarkastuslautakunta esittää havaintona, että konsernille asetetut tavoitteet toteutuivat puolittain, konsernin vuosikate poistoista,% ja konsernin omavaraisuusaste, %, tunnusluvut jäivät alle tavoitteen. Tarkastuslautakunta esittää havaintona, että konsernin omavaraisuusaste on parantunut ja kunnan velkaantuneisuus asukasta kohden on pienentynyt merkittävästi Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin siirryttyä hyvinvointialueelle, joten vuodesta 2023 lähtien konserni kuvaa merkittävästi enemmän kunnan omia toimintoja. Huomioitavaa on, että vuodet 2023 ja 2022 eivät ole vertailukelpoisia keskenään.

Kunnan 100 % omistaman tytäryhteisön Kiinteistö Oy Tuusniemen Turulan tulos on tappiollista eli yhtiön tuotoilla ei ole pystytty kattamaan kuluja. Kunnan 82 % omistaman tytäryhteisön Tuusniemen Virastotalo Oy:n tulos on myös tappiollista eli yhtiön tuotoilla ei ole pystytty kattamaan kuluja.

## 6 KUNNALLE ASETETTUIJEN TOIMINNALLISTEN JA TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN VUONNA 2023

### 6.1 Keskusvaalilautakunta

- Äänestysprosenttitalavoite 63 % toteutui (toteuma 65,9%).
- Taloudelliset tavoitteet lähes saavutettiin, kulut ylittyivät 2395 euroa.

### 6.2 Tarkastuslautakunta

- Toiminnalliset tavoitteet toteutuivat
- Taloudelliset tavoitteet toteutuivat

Tarkastuslautakunta osallistui vuoden 2023 aikana Joensuun kaupungin järjestämään koulutukseen tarkastuslautakunnille syyskuussa.

### 6.3 Kunnanhallitus

- Toiminnalliset tavoitteet toteutuivat
- Taloudelliset tavoitteet toteutuivat

Tarkastuslautakunta toivoo kunnanhallituksen kiinnittävän huomiota kunnassa aloittavien elinkeinoyritysten toimintaedellytyksiin ja toiminnan kehittämiseen.

### 6.4. Elinkeino- ja kehittämispalvelut

- Toiminnalliset tavoitteet toteutuivat
- Taloudelliset tavoitteet toteutuivat

*Tarkastuslautakunta toteaa, että uusia aloittaneita yrityksiä on enemmän kuin toimintansa lopettaneita, mikä on positiivinen asia. Kunnan elinvoimaisuuden kannalta tärkeintä olisi saada lisää verotuloja, työpaikkoja ja yrityksiä kuntaan. Työttömiä työnhakijoita vuonna 2023 oli 110 hlöä eli 12,5 % työvoimasta kunnassa, joka on hieman maakunnan keskiarvoa 11,6 % korkeampi.*

## Tuusniemi, työssäkäynti

Lähde: Tilastokeskus

	2018	2019	2020	2021	2022
<b>Työlliset</b>	830	798	754	758	765
<b>Työpaikat</b>	632	611	617	606	621

*Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnan elinkeinopalveluiden kehittäminen on ajankohtainen asia. On selvitettävä, onko Tuusniemen Teollisuus Oy:n tapa hoitaa asiaa tarkoituksenmukainen vai olisiko elinkeinojen kehittäminen tarkoituksenmukaista toteuttaa kunnan omana toimintana.*

### 6.5 Ateriapalvelut

- Toiminnalliset tavoitteet toteutuivat
- Taloudelliset tavoitteet (toimintakate netto) toteutui

*Ateriasuoritteita on kertynyt v. 2023 yht. 67.664 kpl. Ateriasuoritteen hinta on ollut 5,2 eur/suorite (v. 2022 5,21 eur/suorite), joten kustannukset per ateria eivät juuri ole nousseet*

*vaikka elintarvikkeiden ja kuljetusten hinnat ovat nousseet. Aterioiden määrä on vähentynyt merkittävästi, kun hyvinvointialue on alkanut tuottaa ateriapalveluita Tuusniemellä oleville asiakkaille.*

#### 6.6 Muu yleis- ja keskushallinto

- Toiminnalliset tavoitteet osittain toteutuivat

- Taloudelliset tavoitteet toteutuivat

*Tarkastuslautakunta toteaa, että nuorten työllistäminen kesällä on toteutunut hyvin, koska 91% kesätyöharjoitteluun hakeneista nuorista on halutessaan työllistynyt. Kunta on osaltaan mahdollistanut kaikille nuorille kesätyöharjoittelun ja tutustumisen työelämään.*

*Joukkoliikenteen palvelusetelikokeilua Matkahuollon kanssa käyttivät tuusniemeläiset vuoden 2022 aikana 26 kertaa Tuusniemi-Kuopio liikenteessä.*

*Joukkoliikenteen kymppikyytipalvelua käytti yhteensä 752 matkustajaa (696 vuonna 2022). Palvelu on koettu tarpeelliseksi ja tarkastuslautakunta toivoo palvelun jatkuvan.*

#### 6.7 Hyvinvointi

Tarkastuslautakunnan tekemässä arviointikertomuksessa arvioidaan kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteuttamista. Tarkastuslautakunta käsittelee vuosittain hyvinvointiraportin kunnan hyvinvointi ja terveystavoitteiden toteutumisesta. Tuusniemen kunnan Hyvinvointikertomus vuodelta 2023 valmistui keväällä 2024 ja on käsitelty tarkastuslautakunnassa toukokuussa 2024.

Tarkastuslautakunta toivoo hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmän laajentamista kylien edustajilla.

Tarkastuslautakunta toivoo hyvinvointikertomuksen vertailukuntien vaihtelua kauempana oleviin kuntiin ja niiden toimintaympäristöihin laajemman yleiskuvan saamiseksi.

#### 6.8 Sivistyslautakunta

Perusopetus

-Toiminnallisista tavoitteista toinen toteutui ja toinen ei

- taloudellisista tavoitteista toimintakulut ylittyivät 62981 €, jotka hyväksytyt valtuustossa 18.3.2024 jälkikäteen. Toimintatuotot ylittyivät 288585 euroa.

*Tarkastuslautakunta pyytää kiinnittämään huomiota talousarvion laatimiseen ja sen seurannan tarkkuuteen, talousarviomuutokset tulee esittää mahdollisimman pikaisesti talousarviovuoden aikana.*

*Oppilaiden osallistuminen kerhoihin ei toteutunut tavoitteen 40 % -mukaisesti, mutta kaikki oppilaat hakeutuivat jatko-opintoihin 9. luokan jälkeen.*

#### Lukio

-toiminnalliset tavoitteet eivät toteutuneet tai niitä ei kyetty mittaamaan.

- taloudelliset tavoitteet toteutuivat menojen osalta, menojen alitus 67 tuhatta euroa.

*Tuusniemen lukio on menestynyt hyvin pienten lukioiden valtakunnallisissa vertailuissa ja keväällä 2023 Tuusniemen lukio oli STT:n lukiovertailussa Pohjois-Savon toiseksi paras lukio. Lukion toiminnassa haasteena on oppilasmäärien pieneneminen, lukiosta v. 2023 valmistuneiden ikäluokka (18 kirjoittanutta) oli poikkeuksellisen suuri.*

#### Varhaiskasvatus

-toiminnallisiin tavoitteisiin annetuista vastauksista ei selkeästi ilmene toteutuivatko asetetut tavoitteet.

- taloudellisten tavoitteiden toimintatuotot toteutuivat.

- Varhaiskasvatukselle on valtuusto talousarviovuoden aikana hyväksynyt 200.000 euron lisämäärärahan. Muutettuun talousarvioon verrattuna toimintakulut ylittyivät 27.577€ , jotka hyväksytyt valtuustossa 18.3.2024 jälkikäteen. Tarkastuslautakunta toteaa, kuinka tärkeää on säännölliset palaverit toimialan sisäisesti talousarvion seurannassa. Tarkastuslautakunta toteaa käsityksensä, että varhaiskasvatus toimii tällä hetkellä AVIn vaatimusten mukaisesti.

#### Kansalaisopisto

-Toiminnalliset tavoitteet eivät toteutuneet niin opiskelijamäärän kuin tuntimääränkään osalta

-Taloudelliset tavoitteet toteutuivat

#### Kirjasto

-Toiminnalliset tavoitteet toteutuivat

- Toimintakulut ylittyivät niukasti

#### Vapaa-aikapalvelut

-Toiminnalliset tavoitteet eivät toteutuneet

- Taloudellisissa tavoitteissa toimintatuotot ylittivät tavoitteen mutta toimintakuluissa tuli ylitystä 32.075€, jotka hyväksytyt valtuustossa 18.3.2024 jälkikäteen

Sivistyslautakunta yhteensä

Toteutuneet toimintakulut olivat 5.736.199 euroa, mikä on 13.527 euroa yli talousarvion. Toteutuneet toimintatuotot olivat 1.357.065 euroa, mikä oli 331.036€ yli talousarvion.

## 6.9 Tekninen lautakunta

### YHDYSKUNTATEKNISET PALVELUT

- Asetetuista kolmesta toiminnallisesta tavoitteesta yksi toteutui, Investointisuunnitelman mukaiset hankkeet ovat toteutuneet, Tuusjärven kyläleiskaava ei valmistunut

- Taloudellisista tavoitteista toimintakulut ylittivät talousarvion 342.320€, mikä johtuu pakollisesta varauksesta pelastuslaitoksen osalta. Ylitys on hyväksytty valtuustossa 18.3.2024 jälkikäteen

### Kiinteistötoimi

- Toiminnalliset tavoitteet toteutuivat pääosin, 3 tavoitetta neljästä.

- Taloudellisista tavoitteista toimintatuotot ylittivät talousarvion 105.545 eurolla. Toimintakulut alittivat talousarvion 63.320 eurolla

Tuottamattomien kiinteistöjen kauppa on saatettava päätökseen.

### Rakennusvalvonta

- Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen ei käy yksiselitteisesti ilmi toimintakertomuksesta

Tarkastuslautakunta toteaa että rakennusvalvonta on laatinut pitkäjänteisen investointisuunnitelman kunnan omistamien rakennusten/kiinteistöjen korjaamiselle ja kunnossapidolle.

### Ympäristöpalvelut

- Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen ei käy yksiselitteisesti ilmi toimintakertomuksesta.

### Yksityistiet

- Toiminnalliset tavoitteet toteutuivat, koko avustussumma saatiin jaettua

Ympäristötoimen osalta kokonaisuutena

-Taloudelliset tavoitteet toteutuivat talousarviota parempana

Tekninen lautakunta yhteensä: Toimintakulut olivat 2.220.427€, (sisältäen pelastuslaitoksen pakollisen varauksen,) mikä ylitti talousarvion 251.954 eurolla. Toimintatuottojen toteuma 1.918.14€ ylitti asetetun tavoitteen 182.641 eurolla. Ylitys on hyväksytty valtuustossa jälkikäteen 18.3.2024, §7. Ylitys aiheutui pelastuslaitoksen varallaolokorvauksen aiheuttamasta pakollisesta varauksesta. Talousarvioon tarvittavat määrärahamuutokset tulisi hyväksyä valtuustossa mahdollisimman pikaisesti havaitsemisen jälkeen. Ylityksiä voidaan hyväksyä talousarviokauden jälkeen vain poikkeustapauksissa.

Tarkastuslautakunta esittää havaintona, että toiminnalliset tavoitteet toteutuivat pääosin hyvin. Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnan mahdollisuudet uusinvestointeihin ovat rajalliset nykyisessä taloudellisessa tilanteessa.

## 7 STRATEGISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Kuntastrategia vuosille 2019-2026 hyväksyttiin kunnanvaltuustossa 17.9.2018.

Tarkastuslautakunta katsoo, että kuntastrategiaan kohdistuu merkittävää päivitystarvetta muuttuneen toimintaympäristön johdosta esimerkiksi Ukrainan sodan, ilmasto asioihin liittyvän kehityksen sekä hyvinvointialue muutosten johdosta. Tarkastuslautakunta katsoo, että kuntastrategian aikajänne tulisi olla lyhyempi, jotta se kykenisi paremmin vastaamaan nykyisin nopeasti muuttuvaan toimintaympäristöön.

Strategiset tavoitteet ovat osana valtuuston asettamia tavoitteita. Ne on käyty läpi uuden strategian hyväksymisen jälkeen ja toteutumat sen jälkeen vuosittain.

Kunnan strategiset toiminnalliset tavoitteet tonttimarkkinoinnin suhteen ovat osin toteutuneet.

Tarkastuslautakunta toteaa, että taloudellinen strategia ei ole toteutunut. Väestön kasvatavoite ei ole toteutunut. Tarkastuslautakunta toteaa, että strategiatyö tulisi käynnistää vastaamaan tämän hetken tilannetta mahdollisimman pikaisesti.

Tuloslaskelman tavoitteiden toteutuminen

Tuloslaskelma on valtuustoon nähden sitova verotulot, valtionosuudet, rahoituskulujen ja -tuottojen, satunnaisten erien ja tilinpäätössiirtojen osalta.

Tuloslaskelmaosan tavoitteet toteutuivat

Rahoitusosan toteutuminen

Rahoituslaskelmassa valtuustoon nähden sitova erä on antolainauksen muutos, lainakannan muutos ja oman pääoman muutos. Rahoituksen tunnuslukujen osalta valtuustoon nähden sitovia eriä ovat toiminnan ja investointien rahavirran kertymä, lainanhoitokate..

Rahoitusosan tunnuslukuja koskevat tavoitteet eivät toteutuneet.

Tarkastuslautakunnan kysymykset kunnanhallitukselle

Tarkastuslautakunta osoittaa seuraavat kysymykset kunnanhallitukselle vuoden 2023 arvioinnin tuloksena:

1. Kunnanhallitusta pyydetään selvittämään yhteistyömahdollisuuksia alueen muiden lähikuntien kanssa.
2. Kunnanhallitusta pyydetään ryhtymään kaikkiin mahdollisiin tarvittaviin toimenpiteisiin kunnan taloudellisen tilanteen parantamiseksi.

8 MUUT HAVAINNOT JA ARVIOT

Kunnan taloudelliseen tilanteeseen on kiinnitettävä erityistä huomiota ja tarkkuutta tulevina vuosina. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää kunnan taseessa olevaan omaisuuteen.

Tarkastuslautakunta kiittää Tuusniemen kunnan henkilökuntaa, viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä hyvin suoritetusta työstä ja laadukkaista palveluista.

TUUSNIEMEN KUNNAN TARKASTUSLAUTAKUNTA

Tuusniemellä 22.5.2024

Terttu Kolari  
puheenjohtaja

Auvo Hirvonen  
varapuheenjohtaja

Hannu Hyvärinen  
jäsen

